

L'ARXIU MUSICAL DE VINSEUM

L'Arxiu Musical del Museu de Vilafranca naix a principis de la dècada del 1940 gràcies a la confluència de diferents fets. D'una banda, el dipòsit per part de la Comunitat de Preveres de la Basílica de Santa Maria dels fons musicals de l'antiga Capella de Música; de l'altra, les donacions de partitures de músics i de formacions musicals de Vilafranca recollides per Josep Maideu i, finalment, de les donacions d'obres pròpies per part de músics com Francesc de Paula Bové.

Posteriorment, els marmessors de Tomàs Berdier van donar els seus fons musicals al museu, Josep Vinyeta va donar la música religiosa que s'havia usat a la Trinitat i a Santa Maria al llarg del segle XX i obres del seu oncle Josep Romeu i es van rebre els fons de Ramon Evaristo.

A partir de la dècada del 1990 es van poder incorporar els fons del músic Francesc de Paula Bové; la donació del Cor de Filles de Maria per part de Maria Rosa Juncosa i del Foment Sardanista per part de Josep Marimón; i diversos fons personals: els d'Àngel i Dino Ferrari, els d'Alfons Rius Estrella, els de Rosa i Àfrica Lara, els de Josep Rossell, els de Carolina Olivella i els de Joan Pedrerol; i donacions d'obres pròpies per part de músics com Josep Soler i dels fons de la Societat Coarl El Penedès i del Hot Club de Jazz (Ramon Farré).

Avui, l'Arxiu Musical de VINSEUM, integrat dins el Centre de Documentació de VINSEUM, acull uns fons musical que abraça des del segle XV fins als nostres dies, en el qual hi ha músics de totes les èpoques i d'institucions diverses. Tenim catalogades obres de 680 compositors diferents, hi ha fonoteca, fons documental i fons de partitures.

Com que sempre hem pensat que un arxiu ha de ser un lloc viu (dedicat a la conservació, l'estudi, la divulgació i la dinamització del seu entorn a partir dels seus fons), des de VINSEUM s'han promogut o s'ha col·laborat en diferents edicions dels nostres fons, s'han organitzat concerts a partir dels fons i tenim vigents diferents convenis de col·laboració (per exemple amb la Universitat Autònoma de Barcelona per a la catalogació, amb els hereus de Dolors Calvet i l'Ajuntament de Vilafranca per a la creació de nou repertori).

**DESCRIPCIÓ DE LES
CARACTERÍSTIQUES DELS FONDS
EXISTENTS
I DE LA DISTRIBUCIÓ DELS
MATERIALS**

SECCIÓ A / MÚSICA RELIGIOSA I LITÚRGICA (del segle XVI al XX)

En aquesta secció hi ha els fons de les **Capelles de Música** de Santa Maria, Sant Francesc, La Trinitat i Sant Ramon (segles XVI XX) del **Cor de Filles de Maria** de la Parròquia de la Trinitat (segle XX).¹

Consta de música litúrgica i religiosa dels segles XVII al XX, la part més nombrosa són els fons que provenen de la Capella de Música de Santa Maria de Vilafranca i hi destaquen autors dels segles XVII - XIX i un bon grup dels del primer terç del segle XX.

Bàsicament, són autors catalans i italians, tot i que també n'hi ha de bascos i castellans i de la resta d'Europa. Entre els que hi tenen més obres hi ha Antoni i Ramon Milà, Magí Riera, Monlleó, Pau Montserrat (segle XVIII); Magí Bosch, Manel Camps, Ignasi Ayné, Carles Baguer i Claudi Martínez Imbert (segle XIX); i Josep Maideu, Lluís Romeu, Domènec Mas i Serracant, Vicenç Casajús, Joan B. Lambert i Joan Lamote de Griñon (segle XX).

Altres autors serien Joan Lleys, Josep Badia, Josep Tort, Francesc Andreví, Macià Alvareda, Pere Joan Pujol, Benet Julià, Antonio Mazzoni i Vicenç Gibert.

Fins al segle XX totes les obres són manuscrits i entre les del XIX i el XX hi ha tant manuscrits com edicions fetes a Catalunya, Espanya, Itàlia i França.

SECCIÓ B / MÚSICA INSTRUMENTAL (simfònica i per a orgue)

Consta de música instrumental dels segles XVIII al XXI. Obres de **música simfònica** i de **música per a orgue**. La majoria prové de la Capella de Música de Santa Maria.

¹ Fons donat l'any 2003 per Maria Rosa Juncosa.

És el conjunt de música simfònica del XVIII més quantitatiu i important de tot el país. Hi ha gran quantitat d'autors catalans i també molts de germànics i italians. A més, hi ha música per a orgue de finals del XIX i principis del XX i edicions del segle XX de música per a orgue dels segles XVI, XVII i XVIII.

La majoria d'obres són manuscrits, tot i que també hi ha edicions del XVIII fetes a França i edicions dels primers anys del segle XX. Hi ha representats els autors més importants en el desenvolupament de la simfonia europea, i els manuscrits daten de l'època en què aquests autors estaven en actiu. Hi ha els italians Giovanni Battista Sanmartini, Nicolò Jommelli, Baldassare Galuppi, entre els germànics destaca Johan Stamitz, Karl Philip Stamitz i Johann Cristian Bach, i hi ha una nodrida representació d'autors catalans: Francesc Parera, Carles Bager, Ramon Milà, Salvador Reixac, Josep Duran, Ferran Sor...

Al costat de la música simfònica hi ha també un interessant fons de música per a orgue que abraça autors de tots els períodes històrics però que és interessant pels fons de finals del segle XIX i de la primera meitat del segle XX.

També cal destacar-ne les recents donacions de música contemporània de Josep Soler i Bernat Rövenstrunck, i l'obra d'autors vilafranquins com Tomàs Berdier i penedesencs com Josep Mª Padró.

Entre la música per a orgue destaquen els autors catalans i europeus del segle XX: Josep Maideu, Cassià Casademunt, Rafel Subirachs, Lluís Urteaga, Vicenç Goicoechea, Tomàs Berdier, G. Battista Cossetti, Ch. E. Rinck, Nestore Baroncheli.

SECCIÓ C / MÚSICA D'AUTORS I D'INSTITUCIONS DE VILAFRANCA

Hi destaca els fons de Francesc de P. Bové, Ramon Evaristo, Josep Rossell, Alfons Rius i Estrella, Família Ferrari, Rosa Lara i Josep Soler.

De les entitats corals tenim les fons de: *Ateneu Obrer*, *La Violeta* i *Orfeó Vilafranquí* (Vilafranca) i *Amistat* (Moja). I tenim dipositats els Fons de la Societat Coral El Penedès.

També hi ha un bon gruix de música per a piano, de música d'òpera, de música de sarsuela i de música clàssica i de música lleugera del vuit-cents i principis del XX. En el terreny de la literatura per a piano destaca el Fons de Carolina Olivella,

A la secció hi trobem la música d'autors penedesencs i la música que va pertànyer a diferents entitats musicals.

Els autors catalans que hi són representats: hi ha autors interessants com Joan Lamote de Griñon, Antoni Nicolau i Joan Llongueres (i materials del mètode Delacroze), Pau Casals, Enric Morera, Joaquim Malats, Enric Granados, Albert Cotó, Anselm Clavé i altres.

Autors vilafranquins representats: fins a la data actual d'aquesta secció s'han fitxat obres de Francesc de Paula Bové, de Tomàs Berdier, Dolors Calvet, Maria Faura, Antoni Insenser...

En aquesta secció destaquen les obres dels autors vilafranquins, són interessants i importants els fons de música per a piano del XIX i de música coral del mateix període (en el qual també hi ha un bon grapat de peces representatives de música escènica, per exemple *La mort de l'Escolà*) i l'anomenada música lleugera que naix a redós de la burgesia vuitcentista.

Institucions o persones de qui n'hi ha fons: Joan Guasch, Josep Planas, Centro Tradicionalista, Ateneu Obrer, La Violeta, Societat Coral El Penedès, cors de El Vendrell, l'Arboç i Moja, Ramon Roig, Joan Vinyals, Ramon Evaristo...

SECCIÓ D / MÚSICA TRADICIONAL I POPULAR

Es tracta de música tradicional i popular, d'autor o anònima. En aquest apartat s'hi inclou la música tradicional i la música expressament escrita per a formacions de música tradicional (grups de grallers, cobles de sardanes...) o per a instruments tradicionals com el sac de gemecs.

És un fons interessant ja que el patrimoni sonor de les festes a les nostres comarques és molt important i ha estat estudiat des del segle XIX i fins als nostres dies.

Hi destaquen les aportacions o llegats d'Antoni Insenser, del Foment Sardanista Vilafranquí, de Josep Maideu i de Francesc de Paula Bové, la cançó tradicional, la música per a cobla i la música per a gralla. I s'hi ha incorporat fons que provenen del llegat d'Alfons Rius i Estrella (de l'Esbart de Sant Just i de Pedrell).

Entre els autors que hi tenen obres destaquem les sardanes de Tomàs Berdier, Juli Garreta i Jacint Olivé, i obres d'autors com Joaquim Serra, Dolors Calvet, Josep Maideu, Joan Vinyals, Josep Ventura, David Puertas i Xavier Bayer.

SECCIÓ E / CANT PLA I POLIFONIA ANTIGA

Antifonaris i pergamins solts de Cant Pla dels segles XVI al XIX de Santa Maria i dels convents de Franciscans, de Trinitaris i de Dominics que tenien seu a la vila o al Penedès.

La majoria d'aquesta música es conserva relligada en antifonaris i està escrita sobre pergamí. Tanmateix, hi ha alguns antifonaris del XIX de paper i hi ha fulls de pergamí solts dels segles XV – XVII. I un feix d'aquests pergamins ja han estat degudament restaurats.

Així mateix, des de l'any 2002 hi ha, com a peça singular, un petit llibre de cant pla del convent de Trinitaris i del segle XVII. És de paper relligat amb pergamí i havia estat dipositat a l'Arxiu

Bibliogràfic Pere Regull. També hi ha alguns llibres de cant pla per a ús dels capellans en edicions comprades (al país i a França).

SECCIÓ F / FONS DOCUMENTALS

En aquesta secció hi ha tres subseccions, les quals són imprescindibles per a l'estudi i la comprensió de la resta. Hi trobem:

1.1 - Fons musicals (la música i els músics a Vilafranca i de Vilafranca).

Conté llibres, revistes, obres de referència i tot tipus de documents sobre els músics i la música a Vilafranca i sobre la música en general. Hi ha des de documents del segle XVII fins a llibres recents.

Hi destaquen la documentació del Hot Club de Jazz (amb múltiples revistes europees), documents sobre els organistes i els mestres de capella de Santa Maria (del segle XVII al segle XX), documents personals i inèdits de diversos músics (Ferran Via, Francesc de P. Bové, Josep Maideu, Ramon Evaristo, Dolors Calvet, Dino Ferrari, Tomàs Berdier, Rosa Lara, Josep Soler,...), programes d'audicions i concerts musical del XIX al XXI, documents de Joventuts Musicals a Vilafranca, de l'Agrupació Polifònica, de l'Associació de Música...

Així doncs, hi ha revistes, fulls de goigs, correspondència, lletres de cançons, programes de mà de concerts, retalls de premsa, mètodes i tot tipus de documents sobre la música i els músics, la qual és imprescindible per a estudiar i conèixer bé els fons musicals que es guarden a l'Arxiu.

1.2. - Llibres de música

Diccionaris, llibres de biografia de músics i de teoria musical. Provenen de fons diversos: Capella de Música de Sta. Maria, Associació de Música de Vilafranca, adquisició del Museu de Vilafranca, Orfeó Vilafranquí, donacions de particulars.

1.3. – *Fotografies*

En aquesta secció també hi ha un important i complet fons de fotografies del jazz a Vilafranca, de Ramon Ferré i de Ramon Evaristo. A més d'alguna fotografia de l'orgue de Santa Maria, de Josep Maideu i de Rosa Lara. Aquest és un *fons fotogràfic* relacionat amb els enregistraments sonors, amb el Hot Club de Vilafranca (Evaristo i Farré), amb el Club de Jazz de Vilafranca (Farré), fotografies personals i familiars de Ramon Farré, fotografies de Josep Maideu i de l'orgue cremat el 1934 i de fotografies familiars de les germanes Lara.

SECCIÓ G / FONOTECA

Fonoteca (Jazz –inèdit, estatal i internacional- clàssica, contemporània i tradicional)

Enregistraments dels concerts de jazz de músics catalans i internacionals des del primer terç del segle XX fins als anys 70 (que provenen del llegat Ramon Ferré).

També hi ha una **col·lecció de discs de pedra** del primer terç del segle XX amb música de jazz, música d'orquestra i de sardanes (que provenen del llegat Ramon Ferré, del llegat Ramon Evaristo i del llegat de Rius Estrella).

Col·lecció de discs (L.P. i Singles) de música de jazz i clàssica. Llegat Ramon Farré

També s'han rebut **diversos CD's** aquests darrers anys amb música Contemporània (donacions de Josep Soler) i algun CD amb Música per a Gralla (donació Coordinadora de Grallers de Vilafranca).

Hi ha una bona col·lecció d'enregistraments de sardanes que abraça tot el segle XX i que és un fons que ha estat donat per Manel Monfort. I disposem d'enregistraments d'algunes de les obres que es conserven als nostres fons, editats o inèdits.

SECCIÓ H / BIBLIOTECA

De mica en mica entre les donacions que s'han rebut i els documents que s'han anat catalogat a la secció F i els llibres sobre

música que hi havia al Museu, ens hem trobat que per no fer que la Secció F fos massa heterogènia i caòtica i per donar cabuda a llibres que no tenen una clara vinculació amb la música a Vilafranca, calia crear una petita biblioteca de música. Un petit apartat bibliogràfic amb un doble objectiu: 1/ com a complement dels fons musicals de l'Arxiu. 2/ com a eina per a la investigació científica, la consulta i el coneixement.

**APUNT SOBRE LES EDICIONS I
LES ACTIVITATS DE
DINAMITZACIÓ**

A banda de promoure l'estudi i la interpretació de la música que es conserva també es treballa en la seva edició i difusió. En aquest sentit s'han fet edicions pròpies i s'ha col·laborat en edicions externes. Essent un darrer exemple d'això el CD de cançons de taverna del grup Los Pàndols (2012).

Resum d'edicions vinculades als Fons de l'Arxiu Musical de VINSEUM:

Josep Soler i Sardà. Compondre i viure (Llibre, CD i DVD)

En aquest llibre editat per Andana l'any 2010, diversos especialistes d'arreu de l'Estat Espanyol reflexionen i investiguen al voltant de l'obra i la personalitat intel·lectual del compositor Josep Soler Sardà en motiu dels seus 75 anys. Cèsar Calmell, Agustí Bruach, Joan Cuscó, Diego Fernández, Teodor Roura, René Leibowitz, Letícia Sánchez i Ángel Medina són els especialistes que tracten, en capítols temàtics, la música, la formació, les investigacions, la poesia i tots els aspectes del treball constant de Soler, qui és un dels compositors imprescindibles de la cultura catalana i europea contemporànies. Un llibre que abraça la complexitat i la diversitat de la seva intensa i extensa obra i el seu treball com a pensador i com a formador.

Cançons del vi, de beure i de taverna (Llibre)

Un dels àmbits patrimonials vinculat al món del vi més desconegut i més intangible és el musical: les danses relacionades amb la verema, les cançons de treball, les cançons de taverna... Un corpus de repertori molt interessant que ens permet recórrer tot el procés productiu del vi, des de la plantació fins a la ingesta (de la vinya a la taverna). Repertori que trobeu recollit en aquest llibre conjuntament amb la conferència que va fer Francesc de Paula Bové sobre aquest tema a la dècada del 1940 i que fins avui estava inèdita. Al llibre hi trobareu les músiques relacionades amb el món del vi arreu dels Països Catalans, una part del qual es conserva a l'Arxiu Musical de VINSEUM i la resta provenen de les missions de recerca de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya al primer terç del segle XX.

Llibre d'orgue de Santa Maria de Vilafranca (doble CD)

A l'Arxiu Musical de VINSEUM s'hi conserva el manuscrit amb les 33 obres escrites pel compositor Josep Soler Sardà (1935) dedicades a l'Orgue de Santa Maria de Vilafranca. En aquest doble CD, interpretat pel vilafranquí Jonatan Carbó, hi recollim aquestes obres acompanyades per un llibret que recull la documentació que també es conserva als nostres fons sobre l'Orgue de Santa Maria des del segle XIV i fins avui.

Llibre d'orgue de Santa Maria de Vilafranca (Llibre)

El febrer de l'any 2008 l'editorial Boileau va portar a terme l'edició de les partitures que conformen el *Llibre d'Orgue de Sana Maria de Vilafranca del*

Penedès, escrit per Josep Soler Sardà a partir dels seus primers records musicals de l'orgue romàntic de la Basílica de Santa Maria de Vilafranca. Aquesta edició compta amb un pròleg sobre l'orgue vilafranquí de Joan Cuscó i una presentació sobre l'obra de Soler de l'organista Lluís Mas. Són 32 obres, el manuscrit original de les quals es guarda a l'Arxiu Musical de VINSEUM.

***Poema de Vilafranca* (CD)**

El compositor Josep Soler Sardà ha escrit tres obres simfòniques arrelades o bé em les músiques de la Festa Major de Vilafranca o bé en els seus primers records musicals i en indrets de la seva vila nadiua. Aquestes obres són: *Poema de Vilafranca* (1995), *A Matilde* (2008) i *Preludi i danses del Penedès* (1996). Els manuscrits originals d'aquestes peces es guarden als fons de l'Arxiu Musical de VINSEUM i en aquest CD han estat enregistrats per Albert Moraleda i interpretats per l'OBC sota la direcció d'Eiji Oué l'any 2009.

***Les cançons, la lluna i el sol. Tomàs Berdié i Montserrat* (1910 – 1979)**
(Llibre i CD)

Un dels músics més importants de la Vilafranca del segle XX va ser Tomàs Berdié i Montserrat. En aquest llibre es recullen quatre de les seves primeres obres per a piano i per a piano i veu amb lletres del filòsof Rodolf Llorens. A més, aquest llibre i CD són un reconeixement i una aproximació a l'avantguardista "generació *helix*", la qual es va relacionar amb Dalí, Salvat Papasseit, Buñuel...; i va ser revulsiu a la Vilafranca del 1928-1930 (convertit la ciutat penedesenca en capdavantera de la cultura catalana). A banda de les partitures i del CD amb aquestes obres, interpretades pels pianistes Tània Parra i Carles Sanz i la soprà Eulàlia Ara, també hi ha dos textos de contextualització del moment, de les obres i dels personatges escrits pel musicòleg Joan Cuscó i per l'historiador Jordi Romeu. L'edició és de Fasolcat de l'any 2010.

***Escenes (per a piano)* (Llibre)**

L'any 2007 s'acomplien el cent anys del naixement de la pianista i compositora vilafranquina Dolors Calvet Prats (Vilafranca del Penedès, 1907 – Madrid 1988). Per aquest motiu es va iniciar el concurs de composició de música per a piano. Un premi bianual destinat a crear obres contemporànies per a la pedagogia del piano. El primer guanyador del premi va ser el barceloní Octavi Rumbau (Barcelona, 1980) amb *Escenes*. El jurat d'aquella primera edició el conformaren: Josep Soler, Francesc Taverna Bech, Montserrat Rios i Diego Fernández Magdaleno. L'edició de l'obra guanyadora es va fer l'any 2009 per DINSIC.

***Francesc de Paula Bové (1875 – 1950). Músiques per a dues gralles* (Llibre)**

Un dels llegats més importants de l'Arxiu Musical de VINSEUM és el del músic Francesc de Paula Trius. Bové va ser un dels impulsors del museu (com a regidor de cultura l'any 1935) i el primer en donar obres per a la constitució de l'Arxiu Musical de la institució a la dècada del 1940. Al 1990 va

arribar gairebé tot el seus fons i que s'ha ordenat i començat a catalogar. Aquest llibre recull les obres ballables que a va escriure per a gralles a la primera dècada del segle XX. Un llegat de 10 peces escrites per als Grallers de Vilobí del Penedès que no s'havia conservat entre els fons del músic.

Josep Soler i Sardà. De la vocació a l'ofici (Llibre i CD)

Aquest llibre recull, d'una banda, una entrevista amb Josep Soler Sardà (1935) sobre la seva formació, la música i els lligams de les seves obres amb Vilafranca i, de l'altra, un estudi sobre la música a la Vilafranca del primer terç del segle XIX i la figura de Rosa Lara, qui fou la primera professora de música de Soler. Ve acompanyat d'un CD amb obres de Soler, Schönberg, Taltabull, Webern i Reger que contextualitza l'autor i la seva obra.

Veus d'avantguarda, veus de memòria (CD)

Pau Casals era assidu a la Festa Major de Vilafranca i un bon coneixedor de les nostres músiques i instruments tradicionals. L'any 1927, mentre tornava al Vendrell, va començar a escriure una obra per a 21 violoncel·les en què hi ressonen els records i les músiques de la festa (sobretot el Toc de Castells). L'oferim en un enregistrament de l'OBC al Palau de la Música Catalana; i ve acompanyada d'una sardana del seu germà Enric i dels corresponents estudis contextualitzadors d'Esteve Molero i Joan Cuscó.

Antoni Insenser i Bertran. Músiques de festa (Llibre i CD)

Un dels manuscrits més importants de les músiques de la Festa Major de Vilafranca és el que va anotar Antoni Insenser i Bertran a la segona meitat del segle XIX. Aquest va arribar al museu amb els fons de Francesc de Paula Bové. Pel seu interès n'oferim aquí l'edició de les partitures acompanyades d'una biografia del músic i d'una aproximació a la música a la Vilafranca de l'època. Al CD que l'acompanya hi ha quatre obres en què quatre autors reinterpreten des d'estils diferents algunes d'aquestes músiques.

Músiques modernistes (CD)

Apel·les Mestres va ser una figura cabdal del modernisme català. Un artista total. En aquest CD, interpretades per Montserrat Rios (piano), Fulgenci Mestres (tenor) i Neus Calaf (soprà), hi recollim música per a veu i piano al voltant d'aquest autor. Hi trobareu una selecció d'obres de l'Arxiu Musical del mateix Apel·les Mestres, de Carme Karr, Josep Rodamilans, Joan Lamote de Grignon... Una bona aproximació al modernisme català des de la música.

Música amb canya (Llibre)

En aquest llibre el músic, flabiolaire, divulgador musical... David Puertas hi recull quatre obres per a gralla escrites entre els anys 1999 i 2007. L'edició de Clivis ha estat possible per la col·laboració de l'Auditori Pau Casals, VINSEUM, GER i Ajuntament d'Olivella i s'emmarca dins els actes d'homenatge als vells grallers que en els darrers anys s'organitzen a l'Auditori Pau Casals. Dos pasdobles, un ball de bastons i una obra per a

concert configuren aquest volum i mostren els darrers treballs de Puertas com a compositor (tasca per la qual ha rebut diversos premis), i tots ells estan vinculats a l'activitat musical del Gran Penedès.

Joan Cuscó i Clarasó